

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У наш час майже безсумнівним постає твердження, що історія є результатом діяльності людей. Розглядаючи питання про суб'єкт історичного розвитку одразу стає зрозуміло, що буде йти мова про носія предметно-практичної діяльності й пізнання, про джерело активності, спрямованої на зміну, розвиток або збереження об'єктивних суспільних умов.

Актуальність дослідження. Процес формування нації є ключовим питанням державотворення і важливою складовою історичного розвитку будь-якої держави. Сім'я, рід, плем'я, народність, а також і нація відносять до суб'єктивного історичного процесу. Усі ці суб'єкти є водночас руйнівними силами структури суспільства, становлення мовно-культурної і етнонаціональної історії. Важливими проблемами розвитку нації є: трансформація соціальної ідентичності, формування національної ідеї як чинника національного творчого і державотворчого процесі. Нації не можна визначати за допомогою лише емпіричних параметрів, таких, наприклад, як здатність досягти суверенітету, утримувати внутрішню єдність, відстоювати свої кордони чи претендувати на давню культуру. Нації скоріше оформлюються через певний спосіб самоствердження, спосіб мовлення, мислення і дії, які дозволяють створювати колективну ідентичність, мобілізувати людей на виконання колективних задумів, розрізняти народи та відповідні види побуту. Все це і становить основу «національної ідеї», того набору понять і визначальних рис, цінностей, за допомогою яких нації знаходять шлях до єдності.

Об'єктом дослідження виступає нація.

Предметом мого дослідження є нація як суб'єкт історичного розвитку.

Завдання. Визначення поняття «суб'єкт» і як воно перекликається з темою: «Нація як суб'єкт історичного розвитку».

Мета. Визначити як нація впливала на історичний процес та висвітлити актуальні визначення цієї спільноти як суб'єкта розвитку. Соціально-економічні та політичні зміни сприяють зростанню національної самосвідомості народів, поглиблюють почуття національної гордості, але водночас подекуди призводять до сплесків войовничого націоналізму. Неврегульованість відносин між націями як в окремих країнах (особливо багатонаціональних), так і між різними країнами загострює національні проблеми, які спричиняють тривалі конфлікти, війни, потоки біженців. Як наслідок – національна проблема набуває глобального, планетарного характеру. Тому з'ясування причин загострення міжнародних відносин і знайдення способів розв'язання проблеми самовизначення народів є одним із найважливіших завдань політичної науки.

Соціально-етнічні спільноти: народ, етнос, нація. Національна проблема існувала завжди. Агноблення та експлуатація одних народів іншими і визвольна боротьба властиві були ще рабовласницькому ладові й тривали в епоху феодалізму. Проте гостро національне питання постало в період розпаду феодалізму та утвердження капіталізму, коли відбувалося становлення націй. Донині проблема етнонаціональних відносин є однією з провідних у складній гамі соціально-політичних відносин. При з'ясуванні сутності етнонаціональних відносин найчастіше вживають поняття, пов'язані з їхнім розвитком: «народ», «нація», «етнос». Нерідко їх трактують як синоніми, хоч вони мають істотні відмінності. Так, етно-логічно «народ» і «нація» – ідентичні поняття, що визначають біологічне походження групи людей, але в соціально-політичному аспекті вони не є тотожними. Народ – біологічна єдність, група, поєднана кровними, біологічними зв'язками [3, с. 65]. Схематично діалектику його формування можна змодельовати у такий спосіб: з сім'ї виросла родина, з родини – рід, рід перетворився на плем'я, плем'я – на народ. Внаслідок тривалого співжиття племена змішувалися. Вчені довели, наприклад, що французький народ – наслідок змішання римлян, кельтів і германців; український – слов'янських і тюркських племен Київської Русі; завдяки змішанню слов'ян, угро-фінських племен, гунів, монголів і татар постав російський (московський) народ. Та сутність народу не вичерпується біологічним походженням, оскільки він живе в певному просторі. Саме простір як місце постійної осілості народу є дуже важливим чинником його існування. Люди здавна були пов'язані природою, простором, який для них був близьким, рідним, а всякий інший – чужим. Колективними зусиллями народу облаштовувалася певна територія. Народжувалося поняття «батьківщина». До цього прилучився ще один важливий компонент – мова. З її допомогою люди спілкувалися між собою, завдяки їй починалося духовне життя народу. Кожне соціальне явище – це явище народне: народна культура, народне мистецтво, народна релігія тощо [2, с. 23]. Існують різні концепції нації як суб'єкта історії. Найпоширенішою є марксистська концепція, що вважає націю соціальною спільністю людей зі спільною теорією, економікою, мовою, культурою, особливостями характеру. Поширюється етнічна концепція нації, де акцентується її природне походження: нація-етнос є біофізичною реальністю, втіленою у соціальну форму. Її суть є енергія живої речовини, що сформувалась під впливом енергії Сонця, радіоактивної енергії Землі і енергії Космосу. Сукупність енергетичних потоків зумовлює однакову вібрацію біотоків у певній цілісності людей. Так виникають своєрідні соціальні групи, з яких формуються етноси, а з етносів – нація. Адже нація – це спільність людей, що формується на органічній єдності території, етнічного складу, (самосвідомості, мови, історії, традицій), економіки, культури, психології. В Україні популярна концепція політичної нації, що формується переважно на основі спільності політичних інтересів [1, с. 27].

Якщо народи існували з давніх-давен, то нації викристалізувалися лише в XVII–XVIII ст. (німці стали нацією в XIX ст.). На відміну від народу, нація не є витвором природи, а народжується історично. Звісна річ, складно встановити, коли народ історично стає нацією. Процес переростання народу в націю – це повільна кристалізація національної свідомості, збереження свого етносу перед нищівними силами ззовні. Отже, нація формується з етносу. Етнос – стійка сукупність людей, яка належить до певного народу, проживає на території чи в складі іншого народу і зберігає свою культуру, побут, мовні та психологічні особливості. Етнос формується здебільшого на основі єдності території та економічного життя, але в процесі історичного розвитку багато які етноси втрачають спільність території. Наприклад, українці живуть зараз у багатьох країнах близького й далекого зарубіжжя. Там вони утворюють етнічні групи (національні меншини), що належать до єдиної нації певної країни, нація утворюється на основі певного етносу, до якого приєднуються представники інших етносів, що живуть на певній території та пов'язані між собою певним типом соціально-економічних відносин. Так, у Франції живуть французи, британці, фламандці, німці, баски, корсиканці; в Англії – англійці, шотландці, ірландці, валлійці. Всі вони окремо «народ і-етнос». А всі разом є представниками французької чи англійської (державної) нації, оскільки нація – це сукупність громадян країни. Та найчіткіше цей процес простежується на прикладі сучасних США, де з іммігрантів різного етнічного й расового походження сформовано єдину американську націю. У кожній з названих країн живуть також українці, які, з позиції цих держав, – американці, англійці, французи українського походження, хоча суб'єктивно (етнічно) ці люди вважають себе представниками української нації [4].

Висновок. Отже, існують різні концепції нації як суб'єкта історії. Найпоширенішою є марксистська концепція, що вважає націю соціальною спільністю людей зі спільною теорією, економікою, мовою, культурою, а також поширюється етнічна концепція нації, де акцентується її природне походження. Нація являє собою стійку спільноту людей, яка історично склалася на базі спільності економічного життя, території, мови та психологічного складу, що виявляється в особливостях культури та побуту. Є риси вищі за територіальну та економічну і навіть мовну спільність, які характеризують сутність нації як генетичне споріднене (одне походження), спільність духовності, моралі, релігії.

Література

1. Балущок В. Нації етнічні, нації політичні і перспективи етнонаціонального розвитку людства // Наука і суспільство. - 1997. - №9-10. – С.26-31
2. Етнос, нація, держава. Україна в контексті світового етнодержавницького досвіду / за заг. Ред. Ю.І. Римаренка. – К.: Ін-т держава і права НАН України, 2000. – 514 с.
3. Касьянов Г.В. «Нація» і «націоналізм»: слова і терміни // Український історичний журнал. -1999. -№2. – С.3-14
4. Електронний ресурс – Режим доступу: <https://lektsii.com/1-29839.html>